

DE ABWEHR IN NEDERLAND (1936-1945)

Onvoltooid manuscript Frans Kluiters, 2006

Bewerking Etienne Verhoeyen, 2016

Voorwoord

Op het einde van de jaren '90 vatten Frans Kluiters en ik het plan op een boek over de werking van de Duitse Abwehr in Nederland en België te schrijven. Door Frans' vroegtijdig overlijden kwam het Nederlands gedeelte van het boek niet gereed en publiceerde ik in 2011 de Belgische hoofdstukken apart.¹ Ik bleef het echter jammer vinden dat Frans' conceptteksten niet konden geraadpleegd worden en zocht naar een vorm van publicatie. Mijn dank gaat uit naar NISA, dat bereid bleek deze teksten na enige 'editing' te publiceren als onafgewerkt manuscript. Ik heb hierbij kunnen rekenen op de toewijding van Frans' echtgenote Antoinette Kluiters-Gilbert, die de 'editing' nauwgezet heeft opgevolgd.

Ik wilde zo weinig mogelijk in de teksten zelf ingrijpen, maar omdat het ten slotte om conceptteksten gaat was dat soms wel nodig. Ook de volgorde van de hoofdstukken zoals ze door Frans werd vastgelegd werd gerespecteerd, op een uitzondering na. Op sommige plaatsen heb ik wel gegevens toegevoegd die pas na Kluiters' overlijden in 2009 bekend zijn geworden. Deze worden aangegeven als 'toevoeging EV'. De onafgewerkte staat van het manuscript brengt met zich dat het voetnotenapparaat (zoals steeds bij Frans Kluiters zeer uitgebreid) niet helemaal volledig is, en dat de namenregisters na elk hoofdstuk worden opgenomen. Het originele manuscript is in te zien in het onderzoeksarchief van Frans Kluiters in het Nationaal Archief te 's-Gravenhage, inventarisnummer 2.21.424.

Het werk van Frans Kluiters is op te vatten als een naslagwerk over het optreden van de Abwehr in Nederland tussen grosso modo 1936 en 1945. Het omvat vijftien hoofdstukken. In een eerste inleidend deel worden een aantal structuren en organogrammen van de Abwehr zichtbaar gemaakt en worden enkele aspecten van het Duitse optreden in Nederland vóór de inval geschetst, zoals de werking van de Kriegsorganisation, de rol van de Abwehr bij de rekrutering en de inzet van Sondertrupps aan de Duits-Nederlandse grens, de pogingen tot uniformsmokkel naar Duitsland, het tot stand komen van de Sonderfahndungsliste en de verdere evolutie van de Abwehr naar Frontaufklärungskommandos (FAK) en Frontaufklärungstrupps (FAT) in 1943-1944.

Na dit eerste inleidend hoofdstuk komen de volgende onderwerpen aan bod: de vooroorlogse Duitse spionage in Nederland en vanuit Nederland tegen het Verenigd Koninkrijk, de rekrutering van sabotageagenten, het uitzenden van Nederlandse agenten naar 'de overkant' (Verenigd Koninkrijk en Verenigde Staten), de Duitse contraspionage (vooral de rol van Protze bij de penetratie van de Britse diensten in Nederland), het R-Netz (stay behindgroepen) in Nederland en het sturen van agenten door de geallieerde linies in 1944-1945. Zodoende bestrijken de vijftien hoofdstukken drie fasen in de werking van de Abwehr in Nederland: vooroorlogse spionage, vervolgens de offensieve ambitieuze onderneming om agenten naar Engeland en de Verenigde Staten uit te zenden, en ten slotte de defensieve fase in het vooruitzicht van een geallieerde landing.

Frans Kluiters heeft bij het vergaren van zijn informatie archieven geraadpleegd die nooit eerder waren verkend, of althans niet in zulke mate (zo bijv. in het Nationaal Archief in Den Haag dossiers uit het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, uit het ministerie van Defensie, uit het ministerie van Justitie Londen en uit het Bureau Nationale Veiligheid). Verder heeft hij uitvoerig gebruik gemaakt van dossiers uit het MI5-archief in Kew (UK) en uit de National Archive and Record Administration in Washington.

---

¹ E. Verhoeyen, *Spionnen aan de achterdeur*, Antwerpen, Maklu, 2011.

Etienne Verhoeyen,

Geassocieerde onderzoeker Soma (Studie - en Documentatiecentrum Oorlog en Maatschappij Brussel)